כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת בלק ■ י"א תמוז ה'תשע"ז ■ 05.07.2017 ■ גליון מס' 434

תפוצה לכל קהילות ישראל

קדושה וטהרה בחיי הנישואין

משיעוריו של הרב אביגדור נבנצל שליט"א

הפסוק אומר: "וַיִּשָּׂא בִלְעָם אֶת עֵינָיו וַיַּרְא אֶת יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לִשְׁבָטָיו" (במדבר כד' ב') שואלת הגמרא: "מה ראה? ראה שאין פתחי אהליהם מכוונים זה לזה" (ב"ב ס.) והטעם הוא כדי שלא יציץ זה לתוך אוהלו של זה דהיינו משום צניעות, ואז "וַתְּהִי עָלָיו רוּחַ אֱלֹקִים" (שם כד' ב') "אמר: ראויים הללו שתשרה עליהם שכינה" (ב"ב ס.) .

מסביר הרב נבנצל שליט"א: מה שכתוב "וַתְּהִי עָלָיו רוּחַ אֱלֹקִים" אין הכוונה ששרתה שכינה על בלעם אלא על ישראל; בלעם הבין שבעקבות הצניעות השוררת במחנה ישראל רוח אלוקים שורה עליהם ולכן "עלה בליבו שלא יקללם" (רש"י שם) ומיד: "וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר...מַה טֹּבוּ אׇהָלֶיךָ יַעֲקֹב מִשְׁכְּנֹתֶיךָ יִשְׂרָאֵל" (שם ג-ה) .

אולם בל נטעה לחשוב שבלעם חזר בתשובה מזה, הוא עדיין רוצה לקלל את ישראל, אלא שהוא הבין שבמצב כזה אי אפשר לקללם. מה העצה אם כן כדי שיוכל לבצע את זממו? העצה היא פשוטה: אם הצניעות גורמת להשראת שכינה בישראל, חוסר צניעות תגרום להסתלקותה. מטרת בלעם אם כן: לקלקל את הצניעות בקרב העם.

רואים מכאן שבלעם היה רשע אבל חכם; הוא הבין מדעתו מה שהתורה אומרת בפירוש: "וְלֹא יִרְאֶה בְךָ עֶרְוַת דָּבָר וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ" (דברים כג' טו') אם אין צניעות השכינה מסתלקת; יש אמנם עבירות נוספות הגורמות לסילוק רוח הקודש אבל זו הקשה מכולם. ולמה?

הגמרא אומרת שהקשר בין הקב"ה לישראל הוא כביכול כמו הקשר בין איש לאשה. כשישראל לא שומרים על קדושת חיי המשפחה כפי שצריך גם הקב"ה לא שומר על הקשר שלו ומסתלק. חז"ל אמרו: "איש ואשה, זכו שכינה ביניהם, לא זכו אש אוכלתן" (סוטה יז.) שם ה' טמון בחיבור הנישואין הנפלא: אות י' באיש ואות ה' באשה. אולם כשיש התנהגות בלתי צנועה ה' מסתלק והזוג נשאר עם "אש". אפשר להתדרדר עד למצב שהבעל צריך להביא את אשתו לכהן להשקותה מי סוטה שבהם נמחקה המגילה עם שם ה', אומר הרב: זה בא מידה כנגד מידה על שגרמו בהתנהגותם לסילוק שכינה שהוא כעין מחיקת שם ה'. מכאן נלמד כמה חשוב לשמור על מסגרת המשפחה שהרי הקב"ה מוכן למחוק את שמו הקדוש למען שלום בית ולהתיר אשה לבעלה; זו המצווה היחידה שהתורה מצווה אותנו שמתקיימת על ידי נס: לוקחים קלף, דיו, מים ועפר, מוחקים את המגילה במים ויהיה נס "וְצִבְתָּהּ בִּטְנָהּ וְנָפְלָה יְרֵכָהּ" (במדבר ה', כד') אין שום מצווה אחרת בתורה שמתקיימת על ידי נס. בלעם מבין רעיון זה ומחליט לפגוע בצניעות של בני ישראל ובכך מצליח לסלק שכינה מישראל כפי שמסופר בסוף הפרשה. ה"מסילת ישרים" מאריך בפרטי עניין הקדושה, שעל מנת להשיג אותה צריכים לשמור על העיניים, לשמור על הדיבור ועל המחשבה. כשהאדם נזהר בדברים אלו הרי שבכך יש לו סיוע גדול שלא להיכשל באיסורי עריות. הרמב"ם מוסיף עצה נוספת המסייעת שלא להיכשל: "אם יבוא לו הרהור יסיע ליבו מדברי הבאי על דברי תורה שהיא "אַיֶּלֶת אֲהֲבִים וְיַעֲלַת חֵן" (משלי ה', יט') וממילא היא מבטלת מחשבות רעות והרהורים רעים" (הלכ' איסורי ביאה פ"א ה"ל יט').

חייבים לשמור על קדושה וטהרה בחיי הנישואים כדי שתשרה שכינה בישראל. אחת הבעיות הקשות בדור שלנו היא ריבוי הגירושים בעם ישראל. איך הגענו למצב כזה? אחת הסיבות היא מה שאמרנו - אי שמירת העיניים. אדם שמסתכל לכל עבר מבחין בהבדלים בין מה שיש ברחוב לבין אשתו,

■ עוד בעיתון ■

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

מה טובו אהליך יעקב
ברכות רבות ברך בלעם את עם־ישראל, מכל הברכות של בלעם המפורסמת ביותר היא ברכתו: "מה טובו אהליך יעקב"...
המשך בעמי 2

שויית קיץ
אל על קיבלה לשורותיה טייסת חרדית. האם אין איסור של 'יחוד' בטייסת שנמצאת לבדה עם טיים נוסף בתא הטיים הנעול?...
המשך בעמי 3

סיפור לשבת
מדוע גלה הרב אברמסקי לסיביר?
רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל עבר גלות קשה בסיביר הקפואה. ורגיל היה לספר, כי כל אותה גלות באה לו משום שפגע בכבודו...

"שעקיצתן עקיצת עקרב"
סיפר רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל ("יחי ראובן"), שהעיד רבי שלום שבדרון זצ"ל על צעיר שהסתופף בישיבה בירושלים...
המשך בעמי 5

שביבים
■ הרב פילבר מגיב לדברי הרב קלנר
■ יישובים נקים בכל מקום!
המשך בעמי 6

ולאט לאט הסתכלות כזאת מכניסה אכזבה בליבו. בכך אפשר להרוס בניין שנבנה במאמץ גדול במשך כמה שנים. אבל הרב אומר סיבה נוספת לגירושין והיא השאלה מה אדם רוצה להיות בחיי הנישואין: נותן או לוקח. אם האדם רק רוצה לקבל מאשתו לפעמים הוא מתאכזב כי הציפיות שלו גדולות יותר, וזה מעורר אצלו רצון לגרש את אשתו. לעומת זאת, אם האדם חושב כל הזמן כמה שיותר לתת לאשתו, לא שמענו מעולם שרצון זה הביא את האדם לגירושין. אם כל צד חושב רק לקחת מהשני שני הצדדים מתאכזבים; תפקיד האדם בעולם, כפי שהזכרנו כמה פעמים הוא להידמות להקב״ה ללכת בדרכיו. הקב״ה רק נותן (מי שמקבל הוא מפני שחסר לו משהו - והקב״ה לא חסר לו כלום) ממילא ככל שניתן יותר נתקרב יותר להקב״ה וזה מתבטא במיוחד בחיי הנישואין כמו שאמרנו. גירושין זה לא רק חוסר התחשבות באשה אלא גם בילדים; ילדים הגדלים עם הורה אחד סובלים מפגיעה קשה, כי מטבעו האדם זקוק לאבא ואמא כשהם ביחד ולא כל אחד לחוד. העולם כולו בנוי על עיקרון הזוגיות: כל דבר בבריאה מורכב מזכר ונקבה. האטומים מתחברים זה עם זה; יש אטומים שנותנים אלקטרונים ויש שלוקחים אלקטרונים, ובהתחברות זאת יוצרים את החומר. צמחים, בעלי חיים וכמובן האדם - נזר הבריאה יכולים להתקיים רק על ידי זוגיות. יש מפקד ויש חייל, יש רב ויש תלמיד - הכל בנוי על נתינה וקבלה. כל אחד צריך להרגיל את עצמו כמה שיותר לתת, למרות שהאדם מטבעו חייב לקבל אבל בעיקר צריך לדעת להעניק. הקב״ה כרת ברית עם אבותינו על ארץ ישראל. היא ניתנת לנו רק על ידי ברית ותורה. זה מה שאנו מזכירים בברכת המזון: ״על שהנחלת לאבותינו ארץ חמדה טובה ורחבה ברית ותורה...״ ״על בריתך שחתמת בבשרנו ועל תורתך שלימדתנו״ צריכים לשמור על קדושת הברית, ועל התורה הקדושה על מנת שנזכה לירושת הארץ.התורה אומרת: ״שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל זְכוּרְךָ״ (שמות כג׳, יז׳) למה נאמר זְכוּרְךָ ולא ״זְכָרְךָ״? חז״ל אומרים שמה שציווה הקב״ה **להֵרָאות** במקדש שלוש פעמים בשנה הוא כדי לבוא לשם עם ברית הקודש שבבשרינו ולהראות להקב״ה שאנו שומרים על הברית כמו שצריך, שחיי האישות שלנו מתנהלים בקדושה, כהלכה (הזוהר הקדוש). עניין זה הוא מיוחד לארץ ישראל שיש בה השגחה מיוחדת על שמירת הברית ולכן כל אחד צריך לעבור ״ביקורת״ בבית המקדש שלוש פעמים בשנה לוודא שהוא נזהר כראוי. כל זה הבין בלעם מדעתו ולכן קלקל את עם ישראל בנקודה רגישה זו וגרם בכך להתמוטטות העם. לימוד זה חייב להיות נגד עינינו תמיד, ולמרות שלפעמים האדם נכשל אסור להתייאש: חייבים להתאזר בכוחות נפש ולשמור על קדושה וטהרה.

מה טובו אהליך יעקב

/ הרב יעקב הלוי פילבר

ברכות רבות ברך בלעם את עם־ישראל, מכל הברכות של בלעם המפורסמת ביותר היא ברכתו: ״מה טובו אהליך יעקב״ שבמסורת האומה מיחסים אותה לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, כמו שנדפס בעמוד הראשון של הסדור: ״בכניסתו לבית הכנסת אומר: ׳מה טובו אהליך יעקב ״, ובמסכת סנהדרין (קה ב) אמרו: ״מברכתו של אותו רשע אתה למד מה היה בלבו, ביקש לומר שלא יהיו להם בתי כנסיות ובתי מדרשות (ועל כרחו אמר) מה טובו אהליך יעקב״. ובהמשך הגמרא אמרו על ייחודה של ברכה זו: ״כולם (כל ברכותיו של בלעם) חזרו (בגלות) לקללה, חוץ מבתי כנסיות ומבתי מדרשות״. אולם כשאנו מעיינים בפשוטו של מקרא מתייצב בפנינו פירוש אחר ל׳אהלי יעקב׳, שהוא המשך לכתוב: ״וישא בלעם את עיניו, וירא את ישראל שוכן לשבטיו״, מה ראה בלעם הרשע בעם ישראל שבגללה התפרצה ממנו בהתפעלות הברכה: ״מה טובו אהליך יעקב״? מפרש רש״י: ״על שראה פתחיהם שאינן מכוונין זה מול זה״. ובילקוט שמעוני (בלק תשע״א) מבואר הדבר: ״בשעה שירדו למצרים היו צנועים כל אחד ואחד בתוך אוהלו, שנאמר: ׳איש וביתו באו׳ - לא ראובן היה מביט באשתו של שמעון ולא שמעון באשתו של ראובן, אלא כל אחד באוהלו צנוע. ואפילו כשהיו ששים ריבוא במדבר כך היו צנועים, ולא היה אחד מהם פותח פתחו כנגד פתחו של חברו. כיון שצפה בלעם וירא ישראל שוכן לשבטיו, התחיל משבחן: מה טובו אוהליך יעקב״.

האם שני הפירושים הללו חולקים זה על זה? אפשר לומר שלא זו בלבד שהם אינם סותרים זה את זה, אלא אפילו משלימים האחד את משנהו, ושניהם צריכים זה לזה. הרבה שמענו בתקופה האחרונה על מקרים של משברים ואכזבה מתוצאות חינוכיות שליליות, בעיקר מבחינה דתית, במוסדות החינוך שלנו, כולל המוסדות התורניים. והנה בניסיון למצוא פתרונות ותרופות למחלה זו, היו חכמים שהושיטו אצבע מאשימה לכיוון תכני הלימוד או דרכי הלימוד, ולפעמים אף נשמעו טענות על איכות המחנכים, תוך התעלמות מהמרכיב המרכזי שבחינוך האדם והוא בית ההורים. אבל כל ניסיון לנתק בין בתי המדרשות ובתי הכנסיות ל׳אהלי יעקב׳ במובנם האישי של מסגרת המשפחה, הוא מחטיא את הסיכוי למציאת פתרונות אמת לבעיה חינוכית כאובה זו. חינוך האדם מתחיל בבית, בדוגמא האישית של ההורים ובהתנהגות היום־יומית שלהם בכל תחומי החיים, אי אפשר לנהל בחיי יום־יום בית חילוני־חבוש כיפה, ובה בשעה לשלוח את הבן לישיבה, בתקוה שאת כל מגרעות הבית תשלים הישיבה.

בלעם הרשע, שבא מחברה מתירנית של מדין ומואב, חברה שאין בה לא ערכים, לא צניעות ולא קדושה, אדם שתכונותיו היו: ״עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה״ (עיין פרקי אבות פ״ה משנה כ״ב), והנה הוא נושא את עיניו ורואה את ישראל שוכן לשבטיו, רואה את הבית היהודי לא רק בתפארתו, אלא בעיקר בצניעותו, שצנעת הפרט וכבוד האדם אינם סיסמאות שדופות, אלא מעשה יום יום, שפתחו של ראובן אינו מכוון מול פתחו של שמעון, ושראובן לא היה מביט באשתו של שמעון ולא שמעון באשתו של ראובן, אז הבין שגם בתי הכנסת ובתי המדרש שלהם אינם כשאר מקומות הפולחן והלימוד של העמים. כי כאשר החיים החברתיים והאנושים של היהודי הם ככל העמים, והחיים הדתיים הוא עולם נפרד מהם,

כאשר בבית האדם נוהג כך ובבית הכנסת או בישיבה הוא נוהג אחרת, הדבר ניכר בחינוכו ואמונתו של האדם, כי אין להפריד בחיי היהודי בין "מה טובו אהליך יעקב" של הבית הפרטי ל"מה טובו אהליך יעקב" של בתי הכנסת ובתי המדרש.

שו"ת קיץ הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

שאלת מלכה זבירין, תל-אביב: לאחרונה פורסם בעיתונות הכללית על כך שחברת אל על קיבלה לשורותיה טייסת חרדית, ולפי המידע בעיתונות, מדובר בטייסת החרדית הראשונה.

הטייסת הנ"ל אף הטיסה את ראש הממשלה ופמלייתו ליוון, ונתון זה רק הוסיף לרייטינג של הידיעה.

בעקבות פרסום זה התעוררתי לשאול, האם אין איסור של 'יחוד' בטייסת שנמצאת לבדה עם טייס נוסף בתא הטייס הנעול?

תשובה: בתחילת דברי אבהיר כי אין התשובה נסובה אודות טייסת מסוימת כזו או אחרת, אלא אדון באופן כללי בנידונים השונים הנוגעים לאיסור 'יחוד' בתא הטייס, בעקבות השאלה הנ"ל שהזדמנה לפתחי, ובאשר ל'טייסת החרדית הראשונה' - חזקה עליה ששאלה את רבותיה והורו לה את הדרך אשר תלך (תטוס) בה.

ולעצם הנידון:

כידוע, ההלכה[א] אוסרת על איש ואישה שאינם נשואים זה לזה להימצא יחד במקום סתר, ואיסור זה נקרא 'יחוד'[ב], שעצם הימצאותם יחד במקום סתר היא לכשעצמה מהווה עבירה, גם אם לא נגרם מכך שום דבר עבירה.

ולכן אכן יש לדון האם אין איסור יחוד בהימצאותם של איש ואישה (טייס וטייסת[ג]) לבדם בתא הטייס (cockpit), אך לכאורה ישנו פתרון פשוט לאיסור זה והוא שנשאיר את דלת תא הטייס פתוחה לרווחה, וכידוע באופן כזה אין איסור מאחר והדלת פתוחה, אך יש לדעת שמאז פיגועי מגדלי התאומים בארה"ב, מקפידים בחברות הטיסה השונות, שבכל הטיסות המסחריות[ד] דלת תא הטייס תהיה נעולה מבפנים, וזאת מטעמי ביטחון למנוע חדירת גורמים עוינים אל תוך תא הטייס, ונוהל זה מחזק ומעצים את בעיית הייחוד שיש בתא הטייס כאשר טייסת וטייס נמצאים לבדם בחדר נעול.

והנה הגאון הרב אשר וייס שליט"א נשאל על ידי אישה שאביה נפטר בארץ ישראל והיא הייתה אמורה להגיע מצפון אמריקה ללוייה, אך עקב סערה ומזג אוויר קשה לא היו טיסות מאותה מדינה, ועל כן רצתה לשכור מטוס פרטי קטן על מנת להגיע למדינה שכנה ומשם לטוס בטיסה רגילה, אלא שבמטוס הפרטי היו רק שני מושבים, עבור הטייס והנוסע, ושאלה אם יש בזה חשש יחוד.

ובתשובתו[ה] חקר הרב אשר וייס שליט"א האם איסור יחוד הוא איסור עצמאי, או איסור נטפל לאיסורי גילוי עריות, וכגדר וסייג להם, שאם הוא כגדר וסייג לאיסורי עריות, יש לומר שיחוד כזה שלא יוכל להגיע לידי איסור גילוי עריות יש לומר שאין בו כלל איסור, ומאחר והטייס אינו יכול לעזוב ולו לרגע אחד את ההגאים והכפתורים השונים - שאם יעשה כן מיד יתרסקו - אין בזה משום 'יחוד'.

ולאחר שהוכיח[ו] שאיסור יחוד אינו איסור עצמאי[ז], אלא סייג וגדר לאיסורי עריות, הסיק להקל לאותה אישה, שבשעת הדחק כגון זו שאין אפשרות אחרת ולצורך מצווה (לווית המת, כיבוד אב) יכולה לשכור את המטוס הפרטי כדי שתוכל להגיע לארץ ישראל ולהשתתף בלוויית אביה ע"ה.

ועל אף שיש לפקפק ולטעון שאף על שהטייס אמנם אינו יכול להגיע לידי גילוי ערווה, מכל מקום יכולים הטייס והנוסעת להגיע לידי קירבת עריות, כגון חיבוק ונישוק, ושמא איסור יחוד הוא סייג וגדר גם לעבירות אלו[ח], וכן נקטו להלכה הגרי"ש אלישיב והגרח"פ שיינברג זצ"ל[ט], מכל מקום מכך שהפוסקים[י] צדדו להקל באיסור יחוד במי שאין לו גבורת אנשים, הוכיח הגר"א וייס שליט"א, שאין איסור יחוד סייג וגדר אלא רק לגילוי ערווה, ובאופן שאינם יכולים להגיע לכך - אין איסור.

ולענ"ד יש לפקפק מעט במסקנתו של הגר"א וייס שליט"א מחמת ב' סיבות:

א) יש לחלק בין מי שאין לו גבורת אנשים, שאכן מבחינה מעשית אינו יכול להגיע לידי גילוי ערווה, לבין מי שמבחינה מעשית כן יכול להגיע לידי כך אלא שהנסיבות אמורות למנוע ממנו זאת, שמי יתקע כף לידנו שכח התאווה לא יגרום לטייס להתפתות לנסות להגיע לידי עבירה גם תוך כדי הטסת המטוס, וחז"ל הרי העידו וקבעו שאין אפוטרופוס לעריות!

ב) לאחר ששוחחתי עם טייס בכיר התברר לי כי עצם הקביעה שהטייס המתפתה לדבר עבירה תוך כדי טיסה יגרום במהרה להתרסקות המטוס - איננה מדויקת, ולפי דבריו - כבר היו דברים מעולם...[יא]

ומכל מקום ברור, שאין לדמות כלל את נידונו של הגר"א וייס שליט"א לנידון שלנו, ששונה דינו של מטוס נוסעים קל וקטן שאין בו 'טייס אוטומטי', למטוס נוסעים גדול שיש בו אפשרות להפעיל תוכנה הנקראת 'טייס אוטומטי' והטייס פנוי במשך חלקים נרחבים של הטיסה לעשות ככל רצונו, לאכול, לשוחח וכדומה, ובכגון זה בוודאי יש לחשוש שהיחוד יכול להוביל לידי גילוי ערווה, ובפרט שמדובר בשעות ארוכות ביחד בתוך תא קטן וסגור[יב].

אמנם נראה שעדיין יש לדון להתיר מצד ההיתר של 'פתח פתוח לרשות הרבים'[יג] - למרות שתא הטייס סגור ונעול[יד] - וזאת על פי מה שכתב הגאון הרב משה פיינשטיין זצ"ל[טו] במה שמצוי שאנשים נועלים את דלת דירתם מבפנים לצורך שמירה והגנה, אבל כאשר שומעים דפיקות בדלת או צלצול בפעמון ניגשים לדלת ושואלים 'מי שם?' או מעיינים בחור ההצצה הקבוע בדלת, וכשמתברר להם שהאדם אשר מעבר לדלת אינו מסוכן וכדומה פותחים הם את הדלת, ואשר על כן בשעות שאכן מצוי שאנשים עלולים לדפוק בדלת אין איסור ייחוד בדירה כזו גם אם דלת הדירה נעולה, מאחר שאם אכן יהיו דפיקות בדלת יהיו מוכרחים לפתוח את הדלת תיכף, עכת"ד.

ודבריו מחודשים ביותר ולא מצינו לו חבר בדבריו אלו למיטב ידיעתי, ואף לדבריו צריך לכאורה להעמיד שמדובר באופן שניכר כלפי חוץ שיש אנשים בבית (כגון שהאור דולק, או הרכב חונה בחנייה מתחת לבית, או ששומעים רעשים מתוך הבית וכדומה) שאם לא כן לא יהיה שום חשד בכך שלא יפתחו את הדלת לדופק.

אולם גם בכה"ג דבריו מחודשים וכפי שכבר תמה הגר"א וייס שליט"א[טז] 'דהלא סיבות רבות יש שמחמתם לא יגש אדם לפתוח דלת, שמא עושה הוא את צרכיו, או שמא נח במיטתו וכדו', ומהיכי תיתי ייחשב לפתח פתוח?'

אולם בנידון דידן לכאורה יש מקום לקבל את ההגדרה המורחבת הזו של 'פתח פתוח לרשות הרבים' שהרי צוות המטוס יודע שיש בתוך תא הטייס, טייס וטייסת, ובוודאי מצוי שמנסים הם מדי פעם לקבל אישור כניסה אל תא הטייס, כדי להכניס קפה או מאכל או לצורך אחר, ואם לא יפתחו להם מבפנים מיד יעלה חשדם, שהרי מדוע הם אינם פותחים? הרי אי אפשר לומר- שמא הם אינם נמצאים שם, שמא הם ישנים... ולכן יש לומר שמאחר שהטייס והטייסת חוששים שמא יצטרכו בכל רגע נתון לפתוח את דלת תא הטייס (ואם לא יפתחו זה מיד יעורר חשד) יש בכך את ההיתר של 'פתח פתוח לרשות הרבים'.

אולם נראה לענ"ד שגם בכך יש לפקפק שהנה נראה לומר שבדין 'פתח פתוח לרשות הרבים' יש שני גדרים שונים, יש והפתח פתוח לרווחה לרשות הרבים או שכותלי החדר עשויים מזכוכית[יז] אשר כל עובר ושב ברחוב יכול לראות מן הרחוב מה נעשה בפנים, ובכהאי גוונא אין הפשט שיש כאן מעשה 'יחוד' שיש לו היתר מדין פתח פתוח לרה"ר, אלא הפשט הוא שאין כאן כלל 'יחוד' מאחר ואין זה כלל מקום סתר, אולם יש גדר אחר והוא באופן שהחדר סגור ונעול, אלא שיש למספר אנשים / נשים את האפשרות להיכנס לחדר מאחר ויש בידם ומפתח, במקרה כזה, אכן יש כאן ייחוד - מקום סתר, אלא שיש היתר מדין 'פתח פתוח', או מדין 'ייחוד בפני קטנים' (שומרים) אולם בכה"ג תנאי יש בדבר שאותם אנשים / נשים שיש להם את האפשרות להיכנס לחדר צריכים הם להיות מן האנשים המצילים מאיסור ייחוד אילו הם היו בחדר בפנים, ואסביר:

נפסק להלכה[יח] שאסור לגבר אחד להתייחד עם שתי נשים, ולכן אם מדובר בגבר ואישה שנמצאים בחדר סגור ונעול, ויש לאישה נוספת מפתח של החדר ויכולה היא להיכנס בכל רגע נתון אל החדר, אין זה מציל מן האיסור, שהרי אפילו אם אותה אישה הייתה בתוך החדר פנימה, גם אז היה זה בגדר איסור יחוד, ואם כן לא יועיל שיש לה את האפשרות להיכנס אל החדר, וכדי להציל מאיסור יחוד צריך שהמפתח יהיה למשל בידי אשתו של הגבר הנמצא בחדר ואו אז יש היתר מדין 'אשתו משמרתו'[יט].

ולפי זה, בנידון דידן, גם אם תבוא דיילת ותבקש להיכנס אל תא הטייס, גם אם נחשיב זאת כ'פתח פתוח' וזאת לפי ההגדרה הנ"ל של בעל ה'אגרות משה', מכל מקום אותה דיילת אינה מצילה מאיסור יחוד, שהרי גם אם הייתה בתא הטייס פנימה עדיין היה זה איסור יחוד של גבר אחד ושתי נשים.

זאת ועוד, גם אם יבוא דייל, וירצה להיכנס אל תא הטייס, כלל לא ברור שאף הוא יוכל 'להצילי' מאיסור ייחוד, שהנה על אף שאין איסור יחוד באישה אחת ושני גברים, מכל מקום זה באופן ששני הגברים הם בגדר 'אנשים כשרים', ולדעת השולחן ערוך[כ], אין היום אנשים כשרים לעניין זה, ואף לדעת הרמ"א[כא] שיש כיום אנשים כשרים לעניין זה, מכל זה דווקא באנשים אשר אמונים על שמירת הלכות צניעות ומוחזקים ככשרים בנושאים אלו, ולכן טייס או דייל אשר אינם מנהלים אורח חיים דתי, אין הם נחשבים כאנשים כשרים, ולכן אף הדייל המצוי אינו יכול להציל מן איסור היחוד, ועיין עוד בהערה[כב].

וראיתי מי שרצה להתיר בנידון דידן משום שהטייס והטייסת 'טרידי בעבודתייהו', ולענ"ד אין זה נכון כלל וכלל, שהיתר זה נאמר ביחס לנגיעת רופא במטופלת, שמאחר והוא עסוק בעבודתו אין בזה משום נגיעה של חיבה[כג], אבל אין זה מתיר 'איסור יחוד', והרי בכל משרד ניתן לומר שהעובדים בו הם 'טרודים בעבודתם' וכי משום כך יותר בכה"ג איסור 'יחוד'? כזאת לא שמענו[כד], ומלבד זאת, הרי כאמור יש לטייסים פנאי להתעסק במהלך הטיסה בכל מיני דברים אחרים, ולכן אין בזה היתר כלל.

ומאחר ולפי ידיעתי אין תא הטייס מצולם[כה], אין היתר גם מצד זה (וגם אם כן צריך היה שמי שמעיין בתמונות הוא מי שמציל מן היחוד וכדלעיל) ועל אף שהקולות הנשמעים בתא הטייס מוקלטים על ידי הקופסא השחורה, מכל מקום לא ברור שגם זה מציל מאיסור יחוד, ובפרט שכל זמן שלא קורה אסון רח"ל לא פותחים את הקופסא השחורה.

ולכן איני רואה דרך להתיר במציאות הקיימת איסור יחוד בטייס וטייסת הנמצאים בתא טייס סגור ונעול למשך שעות ארוכות.

אמנם נראה שאפשר להשתמש באמצעי הטכנולוגיה כדי לפתור בעיה זו, על ידי שהטייסת או הטייס ימקמו את המכשיר החכם שברשותם בזווית כזו שיוכל הוא לצלם את כל תא הטייס[כו], וישדרו בשידור חי את הנעשה בתא הטייס (והרי בזמננו אפשרי להתחבר אל רשת האינטרנט גם בשמיים ממעל[כז]) ויאפשרו גישה לשידורים אלו לכמה אנשים המצילים מן איסור הייחוד, כגון בעלה של הטייסת[כח] וכדומה, ואז אז אכן יהיה היתר מדין 'יחוד בפני קטנים'[כט].

לתגובות: shyogel@gmail.com

א - שו"ע אבן העזר סימן כ"ב סעיף א'.

ב - ובגמ' בקידושין פ' ע"ב למדו רמז לאיסור זה מהפסוק 'כי יסיתך אחיך בן אמך' ובפשטות הוא איסור תורה, וכן למדו התוס' בשבת י"ג עמוד א' ד"ה 'מה', וכן מבואר בדברי הטור ריש סימן כ"ב בשו"ע אה"ע, והרמב"ם כתב שאיסור זה הוא מפי הקבלה, ונח' רבוותא אם כוונתו שהוא איסור תורה או איסור דרבנן ואכמ"ל. אמנם כל זה בייחוד עם אחת מן העריות או אפי' חייבי לאוין לחלק מהדעות, אמנם ייחוד עם פנויה לכו"ע אינו אלא מדרבנן ודוד ובית דינו גזרו זה לאחר שאירע מעשה אמנון ותמר (אמנם הפנויות בזמננו הן בכלל נידות וא"כ היא בכלל עריות) ושמאי והלל גזרו על ייחוד עם גויה. וכן יש דעות שאיסור ייחוד של גבר אחד עם שתי נשים הוא מדרבנן.

ג - וגם במטוסים גדולים שיש מקום לטייס שלישי בתא הטייס אין זה מציל מאיסור ייחוד כמו שיבואר לקמן שגם אישה אחת ושני גברים שאינם כשרים יש איסור ייחוד.

ד - אמנם בטיסות צבאיות אין חובה כזו (ובמטוס קרב בלא"ה יש לכל טייס תא טייס סגור משלו) ולכן אם יש כמה וכמה אנשי צוות על המטוס והדלת פתוחה לרווחה, אין בזה איסור ייחוד אם יש עוד אנשי צוות רבים על המטוס (שלושה גברים ושלוש נשים) או לפחות שני אנשים כשרים (לדעת הרמ"א, ועיין עוד לקמן הערה 22 לגבי גבר אחד ושלוש נשים) ולכן יש לדעת שבטיסה המפורסמת בה הטיסה הטייסת החרדית את פמליית ראש הממשלה, לא היה בטיסה זו איסור ייחוד, מאחר שבטיסה כזו המאובטחת בלאו הכי בזהות האנשים שנכנסו למטוס, אין חובה לנעול ואף לסגור את דלת תא הטייס, ומן הסתם דלת תא הטייס נשארה פתוחה לרווחה.

ה - שו"ת מנחת אשר חלק א' סימן פ"ז.

ו - הגר"א וייס שליט"א הוכיח כן מכמה וכמה בהלכות ייחוד (בעלה בעיר, פתח פתוח לרה"ר, אישה אחת ושני גברים) שהקו המשותף לכל הלכות הללו, שהיכא שאין חשש שיבואו לידי עבירה אין איסור ייחוד, ומוכח שאין איסור הייחוד הוא איסור עצמאי, אלא רק כסייג וגדר, וכן הוכיח מלי' השו"ע והרמב"ם 'שדבר זה גורם לגלות ערווה' (שו"ע אה"ע סימן כ"ב סעיף א') ולענ"ד יש להוכיח כן מהגמ' בקידושין דף פ' שנחלקו אבא שאול וחכמים האם בשעת אנינות תביר יצריה, ומשמע שאילו היו חכמים מודים לאבא שאול בשעת אנינות תביר יצריה היו מסכימים לדינו, ומכאן ראיה שאין הוא איסור עצמאי, ועל אף שהגרא"מ שך זצ"ל למד בשיטת רש"י שהוא איסור עצמאי (אבי עזרי על הרמב"ם פכ"ב הל' איסורי ביאה) הנה מלבד שהחזו"א (בגליונות לאבי עזרי) חלק עליו, האבי עזרי עצמו כתב זאת בשיטת רש"י שגם בבעלה בעיר יש איסור, אולם אנן קיי"ל כתוס' שם שאם בעלה בעיר הייחוד מותר.

ז - אולם זאת ברור, שהיכא שהייחוד היה יכול להביא לידי גילוי ערווה, אז עברו המתייחדים על איסור זה גם אם בסופו של דבר לא הוביל הייחוד לידי כך, וזה פשוט וברור.

ח - ושמא יש לתלות שאלה זו במח' הרמב"ם והרמב"ן אם הוא איסור דאורייתא או דרבנן ואינו מוכרח.

ט - כמובא בשו"ת מנחת אשר שם.

י - עיין שו"ת אגרות משה אה"ע ח"ד סימן ס"ה אות י', ושו"ת ציץ אליעזר חלק ו' סימן

מ' קונטרס איסורי יחוד פרק כ"ב אות ח'.
יא - ואולי הגר"א וייס שליט"א נקט להיתר רק במקרה הספיציפי ההוא שמדובר היה בטיסה בתנאי מזג אוויר קשים ביותר ואו אז אפשר אולי להבין שכל הסחת דעת תגרום בצורה ישירה להתרסקות המטוס.
יב - ועוד שהגר"א וייס שליט"א התיר זאת רק בשעת דחק כזו שאין אפשרות אחרת ולצורך מצווה ובאופן אקראי.
יג - שו"ע אה"ע סימן כ"ב סעיף ט'.
יד - ועיין פתחי תשובה שם אות ח' מחלוקת הפוסקים בפתח סגור אך לא נעול ואכמ"ל, אך בנד"ד שתא הטייס גם נעול לכו"ע הוי ייחוד אלא"כ ננקוט כסברתו המחודשת של האג"מ כדלקמן.
טו - שו"ת אגרות משה אה"ע חלק ד' סימן ס"ה אות ד'.
טז - שו"ת מנחת אשר חלק א' סימן פ"ו אות ו'.
יז - עיין עזר מקודש לשו"ע אה"ע סימן כ"ב סעיף ט'.
יח - שו"ע שם סעיף ה'.
יט - שם סעיף ג'.
כ - שם סעיף ה'.
כא - שם.
כב - הנה גם אם יכולים לבוא שני דיילים בבת אחת עדיין אין זה מציל מאיסור ייחוד מאחר ואם מדובר בגברים שאינם כשרים, אזי גם באישה אחת וגברים הרבה יש איסור ייחוד כמבואר בשו"ע שם, ואם שתי דיילות יכולות לבוא בבת אחת אזי שהדבר יהיה תלוי במה שנחלקו הראשונים האם גבר אחד ושלוש נשים יש בזה איסור ייחוד או לא, ודעת רוב הפוסקים שגם בכה"ג יש איסור ייחוד (עיין שו"ע שם) ולכן נראה שכמעט אין מציאות שהאפשרות שדייל או דיילת יכולים לבקש להיכנס אל תא הטייס תציל מאיסור ייחוד. ויש לעיין האם עצם זה שיש כמה דיילות וכמה דיילים שיכולים בכל רגע נתון לבקש להיכנס אל תא הטייס זה מחשיב את הדבר ל'גברים הרבה ונשים הרבה' שאין בזה איסור ייחוד, וצריך עיון, וקשה לסמוך על זה הלכה למעשה, מאחר ובלא"ה האפשרות להגדיר תא טייס נעול כפתח פתוח לפי ההגדרה של ה'אגרות משה' היא מחודשת מאוד (ובאמת ראיתי שכותבים שר' משה נקט להתיר בכה"ג רק במקרים שהם שעת הדחק לגמרי) ועוד שבדרך כלל הדיילים מתאמים בקשר הפנימי מבעוד מועד עם הטייסים את הגעתם אל תא הטייס.
כג - עיין ש"ך יו"ד סוף סימן קצ"ה.
כד - אמנם עיין בשו"ת אג"מ אה"ע חלק ד' סימן ס"ה אות א', שמשמע ממנו שסברת 'טרידי בעבידתייהו' מועילה גם לעניין איסור יחוד, וצ"ע. ומ"מ לענייננו אין בזה היתר שכאמור הטייסים במהלך חלקים נרחבים של הטיסה לא 'טרידי בעבידתייהו'.
כה - כך המציאות נכון לחודש תמוז תשע"ז, ובאמת תמוה איך בתקופה כזו שכמעט כל דבר מצולם 24 שעות, עוד לא ציידו את כל תאי המטוסים במצלמות המשדרות און ליין, ובכך היה אפשר להגיע לפתרון כמה וכמה תעלומות בצורה הרבה יותר פשוטה ומהירה (עיין ערך המטוס המלזי) ולפי מה שהבנתי אין עושים כך משום התנגדות הטייסים שאינם רוצים להיות מצולמים כל הזמן, וככל הנראה בעתיד הלא רחוק אכן יוכנסו מצלמות לתא הטייס, ואז הדרך לפתרון בעניית היחוד בתא הטייס תהיה קצרה.
כו - ויש לברר אם אין התנגדות מצד חברות התעופה / כוחות הביטחון וכדומה, למצלמה זו.
כז - ולפי מה שידוע לי כל טייס ב'אל על' מקבל לידו מחשב נייד עם תקשורת לווינית.
כח - נחלקו הפוסקים אם היתר של פתח פתוח מועיל גם לגבי גבר שליבו גם בה, ויש מהפוסקים שנקטו שאיש ואישה שעובדים ביחד הרי זה מוגדר 'לבו גם בה', אולם בכה"ג שיש לבעלה של הטייסת אפשרות גישה למצלמת התא, יש היתר לא רק מדין 'פתח פתוח' אלא אף מדין "יחוד בפני קטנים' שאם אמרו 'אשתו משמרתו' כ"ש 'בעלה משמרה', ויהיה היתר אף בלבו גם בה ודו"ק.
כט - וכבר דנו פוסקי זמננו האם מצלמות מועילות לעניין איסור יחוד, ויש מהם שנקטו שכן.

סיפור לשבת

מדוע גלה הרב אברמסקי לסיביר?

רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל עבר גלות קשה בסיביר הקפואה. ורגיל היה לספר, כי כל אותה גלות באה לו משום שפגע בכבודו של תלמיד חכם, הא כיצד? כך היה מעשה:

הרב אברמסקי פסק בעניין מסויים בניגוד לדעתו של רבי יצחק אלחנן ספקטור, ובאותו בוקר נכנסו הבולשביקים אל העיר ומהומה גדולה אחזה בתושבים. כל אחד חרד לגורלו, פן יעלילו עליו עלילות שווא ויתנכלו לו. גם הרב אברמסקי ביקש מחסה מהבולשביקים, וכך עלה לביתה של אישה אלמנה וביקש מקלט. 'ביקשתי ממנה ספר כלשהו ללמוד בו, אולם נעניתי בשלילה, כי אין בבית ולו ספר אחד לרפואה'. אך לאחר רגעים מספר נזכרה שיש בבית ספר אחד, שמישהו השאיר. היא עלתה על שרפרף, הורידה ספר מאובק מעל אחד הארונות, והושיטה לי. למרבה הפלא היה זה אחד מספרי רבי יצחק אלחנן, אולם פליאתי גברה שבעתיים כשפתחתי את הספר. הוא נפתח בדיוק במקום בו דן המחבר באותו עניין עליו נסובה מחלוקתי עם רבי יצחק אלחנן. באותם רגעים חשתי כאילו סלע כבד נוחת על ליבי. ידעתי; הגזירה נגזרה. היום יתפסוני הצוררים! וכך היה. באותו יום עצרו הבולשביקים את הרב אברמסקי והגלוהו לסיביר הקפואה. חודשים ארוכים שהה הרב בסיביר במחנה עבודה, והוכרח לעסוק במלאכות המשברות ומרצצות הגוף והנפש גם יחד. לילה אחד, בשכבו על דרגש העץ הנוקשה לשנת הליל, חלם הרב אברמסקי חלום מופלא: הוא ראה את דמותו ההדורה של רבי יצחק אלחנן, כשהוא עומד מולו ומחייך בנועם. מלא התפעמות הקיץ משנתו, וכשהוא אחוז שרעפים ניגש אל אחד האסירים ששכן עמו באותו צריף, עו"ד במקצועו, ושח לו בהתלהבות: "עוד תראה כי היום אשתחררו!". אותו עו"ד אסיר התבונן ברב אברמסקי כפי שמביטים במי שנטרפה עליו דעתו, אולם כדברי הרב כן היה. אותו יום ערב יום הכיפורים היה, ובשעות הצהריים נקרא הרב ללשכת מפקד המחנה ונתבשר: זה עתה הגיעה מגבוה פקודה על שחרורך, הנך חופשי לנפשך. הרב עזב את לשכת המפקד והמחנה בכלל, ובליבו מפעמת הכרה עליונה: על כבוד חכמים - הקב"ה לא ממתין! על בזיון תלמידי חכמים - ולו דק מן הדק - הקב"ה נפרע מיד!.

תוספת מרתקת לסיפור זה סיפר הרב, כשפגש לאחר זמן את רבי אלחנן ווסרמן, שאלו: האם זוכר אתה את היום והשעה המדוייקת בה נמסרה לך בשורת השחרור? נענה הרב ונקב במועד המדוייק, נזעק רבי אלחנן בהתפעלות עצומה: ראה זה פלא! בדיוק באותה שעה שהיתי במחיצת ה"חפץ חיים", ובאותם רגעים אמר הרב כך: 'הרב מסלוצק משוחרר!'. היה זה לאחר מסע ארוך של השתדלויות נמרצות למענך, בחלונות הגבוהים ביותר, אולם באותה שעה עדיין לא נראה לעין קיצה של הפרשה, ואעפ"כ ה'חפץ חיים' ידע זאת!" (דרך עץ החיים/ סיפר יו"ר "עזר מציון" הרב חנניה צ'ולק שליט"א, כמו כן את הסיפור דלהלן).

המשך בעמוד הבא...

"שעקיצתן עקיצת עקרב"

סיפר רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל ("יחי ראובן"), שהעיד רבי שלום שבדרון זצ"ל על צעיר שהסתופף בישיבה בירושלים, אבל עם הזמן עזב את חיי הישיבה, ונהיה קל דעת. כשנודע על הסתלקות החזו"א, יצאו אוטובוסים מהישיבה בירושלים. אותו פלוני שעזב את הישיבה רצה להשתתף בהלוויה של החזו"א, והצטרף לאוטובוס שנסע ללוויה. בלוויה היה שוד ושבר, כיוון שהחזו"א נפטר באופן פתאומי, במעריב בליל שבת עוד התפלל עם הציבור בבית המדרש, הוא היה נראה חלש, אבל רגיל, ופתאום נשמעה הכרזה שהחזו"א נפטר. כאשר הוציאו את המיטה מהחדר היו בכיות נוראות. אותו קל דעת הלך יחד עם החבורה שלו, והביט לצדדים וראה שכולם מזועזעים, פתח פיו ואמר באירוניה: מה קרה פה היום? מה כולם הולכים עם האף למטה? מה קרה? כעסתי לשמע דבריו, ורציתי להגיב: "מי זה החצוף הזה? מי מדבר כאן? וכי זה הזמן לקלות ראש ולליצנות?", אך לא הספקתי לסובב את הראש אליו, ותוך כדי דיבור תפס הצעיר את תחתית הרגל שלו, הגביה את המכנסיים והחל שואג שאגות איומות. בשניות הראשונות, הסובבים אותו לא ידעו מה קרה, חשבו אולי גם זו התלוצצות. אך הוא צעק: כואב לי!!. תפסו אותו, בדקו, וראו שם עקרב שעוקץ אותו!. הגיע אמבולנס כמובן, ונהייתה בהלה.

סיים רבי ראובן קרלנשטיין: באחת מדרשותיי בא אלי יהודי נכבד, ושאל אותי בסערה: מי סיפר לך מעשה זה? אמרתי לו - אל תצעק עליי, שמעתי את העובדה מפי ר' שלום, שהיה בשעת מעשה. חייך אותו יהודי: אתה מספר לי? ראיתי את זה בעיניי... הייתי על ידו יחד עם הקבוצה. הוא דיבר בזלזול על החזו"א, ואז עקץ אותו עקרב שהגיע מהחולות. ■

שביבים / שאול שיף

■ הרב פילבר מגיב לדברי הרב קלנר

(הרב יוסף קלנר מעלי [תלמידו של הרב צבי טאו שליט"א, נשיא ישיבת הר המור] התבטא בראיון ל'כיפה': כי "הרב צבי יהודה ספר רק את הרב טאו, חוץ ממנו הוא לא ספר אף אחד". עוד אמר [גם בשיעור לתלמידיו] : מיהו ממשיכו של הרב צבי יהודה, מדוע "אנשי גוש אמונים הצדיקים והטהורים ללא ציניות" 'השתמשו' ברב צבי יהודה ולא תמיד הקשיבו לו, ומה קרה כשהרצי"ה אמר כן והרב טאו אמר לא: "מי שפסק זה הרב טאו. הם השתגעו"...)

כותב הרב יעקב הלוי פילבר שליט"א תלמידו ומקורבו של הרצי"ה: ביקשו ממני להגיב על דבריו של הרב קלנר באתר כיפה, לדעתי דבריו כל כך הזויים שאינם ראויים להתייחסות, אבל פטור בלא כלום אי אפשר - ארשה לעצמי לפרסם מאמר שכתבתי פעם על מורי ורבי הרצי"ה שיתנו תמונה אמיתית כתשובת המשקל.

הרצי"ה ותלמידיו

בערב פסח שנת תרנ"א נולד במזל טוב מורנו ורבנו הרב צבי יהודה, כמי שיצק מים על ידיו קרוב לשלושים שנה (תרתי משמע גם בהיותי לוי שנטל ידיו לברכת כהנים) הנני מרגיש חובה, ככל שדמותו המקורית הולכת ומטשטשת, להעלות קוים לדמותו. כהכרת הטוב על כל הטוב שקבלנו ממנו בשנים אלו.

בתקופה הראשונה של התחדשות הישיבה (משנת תש"י ואילך) היו אלו השנים היפות של הרצי"ה, בהן היה מחובר לכלל הציבור הישראלי, באותם הימים הוא שימש כתובת לא לנושא מסוים, ולא לאוכלוסיה בעלת גוון לאומי מצומצם, אלא הכיל את כולם: מימין ומשמאל, דתיים ושאינם דתיים, חברי הקיבוץ הדתי ובחורים מישיבת חברון, אקדמיים ומנהיגי ציבור, ילידי הארץ ואנשי חוץ לארץ, שהיו משחרים לפתחו ופעמים שהוא היה בא אליהם, בתקופה ההיא גם הישיבה התנהלה בפתיחות, כדבר המובן מאליו היה ללכת לשמוע שיעורי תורה גם בישיבות חרדיות או אצל תלמידי חכמים מהחוגים הללו, ויחד עם זאת נסעו תלמידי הישיבה לשבתות ליישובי עולים שבפרוזדור ירושלים, להשפיע תורה על העולים החדשים, או נסיעה לימים נוראים לקיים תפילות בקיבוצים חילוניים, או קיום סמינריונים לקבוצות נוער מחוץ לארץ שבאו לשנת הכשרה בישראל, וכהנה וכהנה פעולות של זיכוי הרבים.

באותה התקופה היה זה "רצי"ה חברותי" המשתתף בכל שמחה של תלמידיו, באירוסין, בחתונה, בברית או בר מצוה, בנסיעה להכתרה לרב של אחד מתלמידיו, או לחנוכת בית כנסת בישוב חדש, ולא רק בירושלים אלא בכל מקום בארץ ישראל. היה זה רצי"ה מלא שמחת חיים כשהוא מקדם בבת שחוק את מי שנפגש עמו, אין פלא שהתלמידים שגדלו בסביבתו באותם הימים סיגלו לעצמם את התכונות הללו בהתנהלותם והנהגתם, להיות אנשים ידידותיים אוהבים ואהובים לבריות, ללא התנשאות וללא פסילת הזולת. תלמידים שרבנו טיפחם וגידלם למעלה מעשר שנים, לאחר שהתגדלו בתורה עזבו את הישיבה ויצאו לבנות את התורה בארץ ישראל, למלא תפקידים תורניים במרחביה של הארץ. כך פעלה

הישיבה בשנותיה הראשונות, ולעומת זאת בשנותיה המאוחרות יותר, גם בגלל גילו המופלג של רבנו וגם בגלל מגבלות גופניות, נאלץ הרצי"ה להיות ספון בביתו רוב שעות היום. וההתנהלות הזו השפיעה גם על התנהלות החבורה המאוחרת של התלמידים גם בהתייחסותם לכלל הציבור הארצישראלי, יותר סגירות מאשר פתיחות, מה שהביא להקמת "ישיבות הקו", השוני הזה התבטא גם בהתהלכות התלמידים עם הרצי"ה: בעוד החבורה הראשונה כשגילתה את הרצי"ה לא ניכסה אותו לעצמם אלא אדרבא ביקשה להנפיק אותו לכלל הציבור, לחבר את רבנו לכמה שיותר קהלים בחברה הישראלית. משא"כ ה"חבורה המאוחרת" היא דמתה לילד שמצא "צעצוע" ורוצה שיהיה רק שלו, ובלי להרגיש התחילו להרחיק ציבורים שונים מן הישיבה, ובמשך הזמן הישיבה נכנסה לסימטה מנותקת מקהלים רבים. עוד תכונה מוצאים אנו בתלמידיו הראשונים של הרצי"ה, אעפ"י שהיו מאוד קרובים אליו, ובמשך למעלה מעשר שנים לא משה ידם מתוך ידו, שתו בצמא את דבריו והפנימו לעצמם את הנהגותיו, אף אחד מהם לא העלה בדעתו לומר שהוא ממשיכו היחיד של הרצי"ה או האחד המוסמך להנחיל את מורשתו, התלמידים הראשונים נשאו בצנעה ובענווה את המטען שקבלו מרבם, וללא צלצול בפעמונים וללא "חסידים" המפארים ומהללים את עברם, הם מנחילים את המשנה שקבלו ב"מרכז הרב" לשומעי לקחם, לבני ישיבות ולבעלי-בתים, בעל-פה ובכתב, כמשאלתו של הראי"ה שלא לעשות קוקיזים, וכדעתו הנחרצת של הרצי"ה שלא להקים שטיבלך (כמו "ישיבות הקו"), ושלא להפוך את אורותיו של הראי"ה לכיתתיות מתבדלת, אלא לעשותה שייכת לכלל ישראל. הרצי"ה היה בעיקר מחנך, הוא נמנע מלפסוק הלכות, וכשהייתה עומדת שאלה הלכתית על פרק, אם הייתה זו שאלה מקומית היה שולח אותנו לרבה של ירושלים הרצ"פ פראנק ואם הייתה זו שאלה ארצית (כמו גילוח ביום העצמאות) שלח אותנו לשאול את הרב הראשי הרב הרצוג. גם הדרכתו החינוכית הייתה ברמה אישית, המחשבה שכל התלמידים ילכו ב"קו" אחד הייתה פסולה בעיניו, דרישותיו וציפיותיו היו שונות מכל תלמיד ותלמיד, וכך קרה הרבה פעמים ששמענו ממנו מסרים כפולים, ולפעמים אפילו באותו ענין, כשהיה אומר לאחד כך ולשני אחרת, ויש לכך דוגמאות. מסירותו לתלמידיו לא ידעה גבול, לא יום ולא לילה, הוא קרא לתלמידיו "חברים מקשיבים", בימים שההסעה לשמחות הייתה במשאית היה מצטרף למשאית שהסיעה את בחורי הישיבה והקפיד לשבת במשאית עצמה עם כל התלמידים ולא בתא הנהג. גם בגילו המופלג היה משתתף בריקודי המצווה לשמח את החתן ונשאר בסעודה עד הסוף. לא הסתפק במתן עצות בלבד, אלא היה דואג אישית לסייע בפתרון הבעיה באופן מעשי, גם אם יש צורך בפנייה לגורמים בעלי יכולת. כשאחד מתלמידיו שהיה שקדן וסבל ממיגרנה וכאבי ראש מרוב שקידתו בלימוד, היה בא מפעם לפעם לבית המדרש לוקח אותו מהלימוד ויצא עמו לטייל מעט ברחובות ירושלים כדי להתאוורר, וכיוצא בזה מקרים רבים. הוא ראה בלימוד תורה שבעל פה, בלימוד סוגיא בגמרא או דבר אגדה, לא לימוד עיוני בלבד אלא מפגש עם דבר ה' שנמשך בתושבע"פ. הלימוד עצמו הוא שמשלים יותר ויותר את האישיות המוסרית והרוחנית של הלומד, לא בשביל להיות רב אלא להיות יהודי בריא, ולכן לא היו בישיבה לימודים ושיעורים לקראת תכלית איזו שהיא, לא לרבנות ולא לדיינות ולא להוראה למוסדות חינוך. כשתלמיד חדש ביקש להתקבל לישיבה לא הקפיד לכמה זמן הוא בא ללמוד, אלא עמד על כך שבזמן שהוא שוהה בישיבה יהיה כולו קודש ללימוד התורה. פעם כשראה אותי לומד טור חושן משפט שאל אותי על כך ואמרתי לו שבאורות התשובה (פי"ג ה) כתוב שלימוד חושן משפט מכשיר את הלומד לתשובה במצוות שבין אדם לחברו. והוא בקשני שלא ללמוד במגמה כזו, מפני שרצה שנלמד את התורה לשמה וסוף הכבוד לבא. לשאלה שנשאל מה אתם עושים בישיבה ענה: "מרבים אהבה, מרבים אמונה, מרבים בטחון, מרבים הבנה הדדית, מרבים קבלת עול מלכות ד' אלקי ישראל, מרבים ללמוד וללמד ערכי תורה ומצוות, מרבים התנחלויות והיאחזויות במלוא רוחב ארצנו, - זה מה שאנחנו עושים ועל ידי זה קרובה ובטוחה הופעת ברכת ד' עלינו במלוא תקומת עמו ונחלתו." ככל שאת מורשתו זו של רבנו הרב צבי יהודה יעבירו תלמידיו הוותיקים כך תהיה המורשת יותר נאמנה למקור. יהי זכרו ברוך.

יישובים נקים בכל מקום! / תומר אנגלסמן

בשמירה על ארץ ישראל מפני האויב נאלצים לצאת למלחמה. בספר שמואל ניתן לראות ששאול היה מתגבר במלחמה אבל לא היה כובש, אלא רק מחליש, ולעומת זאת, דוד, היה כובש, מתגבר על האויב ואחר כך מקים יישובים: באדום, במואב ובכל מקום שכבש.

הנצי"ב מסביר שבלעם בנבואתו משבח את הדרך של דוד, שבכך "עצמותיהם יגרם"- החוזק של הגויים נגרר ונהיה טפל לישראל. יתירה מזאת, בניגוד לשאול שהמלחמה שלו הועילה למעט שנים, אצל דוד זה היה ניצחון מוחלט. שכן, מי שכובש ומעמיד במקום שכבש יישובים, הרי שבכך אינו מניח לאויב להתגבר ואינו צריך להיזהר מהאויב. בכך מגיעים ישראל למצב של "חציו ימחץ" ויכולים ישראל אפילו לשבור את החצים שנלחמו בהם. שכן, לא יצטרכו עוד למלחמה! וכך היה בסוף ימי דוד ובכל ימי שלמה.

במסכת עירובין דף נ"ב רש"י מסביר, שכאשר דוד היה כובש הוא לא היה צריך להשחית את הבתים של האויב משום שהלחימה לא הייתה בשביל להפחיד ולהחליש, כי אם להכריע לשנים רבות בדרך של יישוב המקומות שאותם כבש. יראי ה' אינם שמחים בחורבן יישוב ואפילו של שונאיהם, כי הדבר בניגוד למצוות אברהם "והיית לאב המון גוים". ולכן, על כבוש דוד נאמר: "יראיך יראוני וישמחו" כי דוד לא היה משחית את המקומות שכבש.

נמצאנו למדים שהדרך לשמור על ארץ ישראל שתהיה מקום של שלווה כגן עדן, היא בדרך המלחמה שלימד אותנו דוד המלך. הדבר כבר רמוז בציווי לאדם הראשון "ומלאו את הארץ וכבשוה" שכיצד הדרך הנכונה לכבוש: על ידי הקמת יישובים בכל מקום, שממנו יש ניסיון של האויב להילחם בנו!

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

נשמח לקבל תגובות
והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין עיצוב גרפי
אימייל. gilwein26@012.net.il